



Florea
FIRAN



Ruxandra Cesereanu

Poetă, prozatoare, eseistă, cu o operă complexă și diversă tematic, Ruxandra Cesereanu a stârnit numeroase comentarii și controverse în rândul criticii literare. Prolifică, publică 9 volume de poezie, 8 de proză și 9 volume de eseuri și critică literară, parte din ele traduse în mai multe limbi. Poezia este domeniul în care se afirmă cu talent și pasiune, scrisă într-o perioadă în care este marcată emoțional și obsedată de tema morții. Crede în poezie ca exorcism, considerând că poezia conține o anumită „energie de vindecare”. Se revendică drept echinoxistă, dar și neonirică.

Născută la 17 august 1963, în Cluj, Ruxandra Cesereanu este fiica lui Domițian Cesereanu, scriitor (în principal, critic literar), și a Aurei Cesereanu (născută Mitrică), de obârșie olteancă, profesoară de franceză. Bunicul său patern, Vasile Cesereanu, preot greco-catolic, fost deținut politic (șase ani de închisoare, adunați în diferite spații de detenție), i-a inspirat cercetările legate de Gulag, violențele politice

din sec. XX și analiza mentalităților. La Cluj urmează Liceul de Științe ale Naturii (1977-1981), apoi Facultatea de Litere, Secția română-spaniolă, a Universității „Babeș-Bolyai” (1981-1985). În timpul studenției este și redactor la revista „Echinnox”. O perioadă funcționează ca profesoară de limba și literatura română la Năsăud, Bistrița și Avrig, apoi lucrează în presa cotidiană și audiovizuală locală. Din 1991 devine redactor, apoi redactor-șef la revista „Steaua” de unde este demisă abuziv (în 2021) de președintele Uniunii Scriitorilor, Nicolae Manolescu, împotriva căruia va deschide un proces pe care l-a câștigat. Este căsătorită cu scriitorul Corin Braga, împreună cu care, la începutul anilor '90, pune bazele unei grupări „neonirice”, prelungind pe o linie psihaanalitic-abisală ideile grupului oniric din anii '60. Publică și un manifest „delirionist” prin care susține caracterul nocturn fantastic și psihedelic, „delirant”, în afara experiențelor suprarealiste.

Continuare în p. 2

Poezie

Andrei Codrescu
Dan Duțescu

Alina Ancuța
Florian Copcea
Carmen Firan
Mihai Fircă
Rodica Grigore
Dan Ionescu
Giurița Kärstin
Georgiana Oprescu
Roxana Pavnotescu
Gabriela Păsărin
Anda Simion
Emilian Ștefăruță

Proză

Virgil Pătrașcu
Adrian Sângeorzan

Eseu

Ioan Lascu – „Poezia” celor o sută de anotimpuri	p. 4
Adrian Cioroianu – Mai puțină sare, mai multă republică	p. 6
Emil Sîrbulescu – Cabaretul grotesc al puterii...	p. 7
Mihai Ene – Soția lui Shakespeare	p. 8
Constantin Cubleșan – „Adun în jurul meu zboruri de gânduri”	p. 10
Ion Parhon – De la „perla culturală”, pe „planeta Shakespeare”	p. 21

Craiova
International
Shakespeare
Festival

WILL
MATTERS



Sumar

- Florea Firan**, *Ruxandra Cesereanu* / pp. 1-3
Ioan Lascu, „Poezia” celor o sută de anotimpuri / p. 4
Carmen Firan, *Tinerețea continuă la Andrei Șerban* / p. 5
Andrei Codrescu, *Poem: O Poezie în genunchi pe bobi de sare* / p. 5
Adrian Cioroianu, *Mai puțină sare, mai multă republică* / p. 6
Emil Sîrbulescu, *Cabaretul grotesc al puterii: „Macbeth” în interpretarea trupei The Tiger Lillies* / pp. 7, 9
Mihai Ene, *Soția lui Shakespeare* / p. 8
Alina Ancuța, *Nașterea unei tragedii* / pp. 8, 9
Constantin Cubleșan, „*Adun în jurul meu zboruri de gânduri*” / p. 10
Mihai Fircă, *Negustorul de gânduri, în căutarea sinelui* / p. 10
Roxana Pavnotescu, *Dincolo de timp* / p. 11
Dan Ionescu, *Între absurdul cotidian și mitul siberian* / pp. 12, 14
Gabriela Păsărin, *De la admiratio la conquista și la neantizarea lumii sau despre recuperarea sensului* / p. 13
Adrian Sângeorzan, *Superstiții* / p. 14
Rodica Grigore, *Explorând întinericul* / p. 15
Giurița Kârstin, *Despre poezia lui Victor Munteanu* / p. 16
Dan Duțescu, *Poem: Judecata Timpului* / pp. 16, 17
Virgil Pătrașcu, *Proză scurtă: Înainte de potop; Moștenirea urii* / p. 17
Florian Copcea, *Poesis și sacralitate* / p. 17
Anda Simion, *A douăsprezecea noapte e un timp care lasă Viața să respire; „Regele Lear”, față în față cu foamea nostalgiei* / pp. 19, 20
G.O., *Shakespeare printre obiecte fragilități și imagini contemporane* / p. 20
Ion Parhon, *De la „perla culturală”, pe „planeta Shakespeare”* / pp. 21, 22
Georgiana Oprescu, *Art Safari: Eminescu, scos din rama* / p. 23
Emilian Ștefărtă, *Blendea o istorie vizuală* / p. 24

Abonamente Scrișul Românesc

Abonați-vă la Revista „Scrișul Românesc” și veți avea un prieten apropiat. Abonamentele se fac prin rețeaua proprie și Poșta Română, se pot achita la sediul revistei sau în contul: RO 03BRDE170SV21564261700, Agenția Mihai Viteazul, Craiova.

Costul unui abonament anual cu taxele incluse este de 180 lei.

Pentru abonații din străinătate este de \$165 sau de €150.

Informații la tel.: 0722 753 922; Fax: 0251 413 763 sau la adresa de email: scrișulromanesc@yahoo.com



Continuare din p. 1

Florea FIRAN

Ruxandra Cesereanu



În 1992 beneficiază de o bursă oferită de Universitatea Central Europeană, pentru a studia infernul concentraționar în literatura Est-Europeană, iar în 1995 o bursă Soros pentru a studia spațiul închisorilor comuniste din România. În 1999 obține o bursă Fulbright, post-doctorală, de cercetare a sistemelor totalitare din secolul XX, la Universitatea Columbia din New York, Departamentul de Științe Politice și Institutul Harriman de Studii Central și Est-Europene, după care va publica lucrări pe aceste teme. În această perioadă de studiu asupra violențelor politice scrie și o carte relaxantă, *Peripețiile Alisei în Țara NewYorkeză*, inclusă ulterior ca un capitol în romanul-autoficțiune *Tricephalos* publicat în 2002. Din 2023 este președintă a PEN România.

În 1997 obține doctoratul în filologie cu teza *Infernul concentraționar reflectat în conștiința românească*, axată în principal pe memorialistica de detenție. Intră în învățământul superior la Catedra de Jurnalism a Facultății de Științe Politice, Universitatea „Babeș-Bolyai”, apoi se transferă la Facultatea de Litere a aceleiași universități, conferențiar, respectiv profesor la Catedra de literatură comparată. Predă poezie universală, teatru universal și literatura în totalitarism. Din 2001 este membră a Centrului de Cercetare a Imaginarului „Phantasma” în cadrul aceleiași facultăți, unde coordonează ateliere de scriere creativă în poezie, proză, scenarii de film. Coordonează activitatea studenților de la Jurnalism cu texte publicate în 4 volume, acestea fiind rezultatul unui experiment de antropologie urbană narativă.

Debutează în 1981 cu poezii în revista „Tribuna”, iar în 1985 este inclusă în volumul colectiv *Alfa* cu grupajul de poeme *Amiaza mare*. Colaborează la numeroase reviste de cultură și academice, în jur de treizeci. În domeniul filmului scrie eseu artistic de scurt metraj *Treisprezece biserici* (TVR Cluj, 1998) și eseu documentar (realizat împreună cu Doru Pop) *Memorie, oroare, supraviețuire* (2008).

Din 1989 se orientează spre proză și publică volumul *Călătorie prin oglinzi* (1989), acceptat de cenzură pentru că era plasat într-o atmosferă atemporală, „un mic roman kafkian”, cum îl considera autoarea, cu o parabolă totalitară, unde a trebuit să facă și concesii prin tăieri sau adăugire. Înainte de '89 avea pregătite două volume de poezii pe care le-a propus Editurii Dacia din Cluj, dar nu i-au fost acceptate fiind etichetate „prea periculoase și dure prin limbaj”.

După 1989 publică trei volume de poezii în numai doi ani: *Zona vie și Grădina deliciilor*, ambele în 1993, *Cădere deasupra orașului*, în 1994. Scrie o poezie violentă psihic, a spaimelor și nevrozelor proprii care au măcinat-o, dar și o poezie voluptuoasă, pornită din libertatea care îi dă curaj și energie. Atmosfera sumbră și tenebroasă din proză se simte și în poezie, aceeași tentație „a căderii, a răsfrângerii inverse, regresive”. Volumul *Zona vie*, în care a avut ca model declarat stilul Angelei Marinescu, este dominat de o atmosferă cu vestiri demonice.

Cu *Grădina deliciilor* poezia Ruxandrei Cesereanu capătă o altă direcție, volumul cuprinde poezii inspirate după un celebru tablou al lui Hieronymus Bosch cu atmosfera fantastică a fanteziilor picturale, cu o lume „pe dos”, stranie, dar în căutarea unui sens izbăvitor. Stilul, cu unele stridențe de limbaj specific generației din care face parte, atrage atenția criticii literare, volumul fiind caracterizat ca o prelungire a unor note expresioniste, suprarealiste sau dadaiste ori ca „expresie a unor nevroze tipic bacoviene”.

Au urmat alte volume de versuri – *Cădere deasupra orașului* (1994), cu un ciclu al transformării eului poetic („femeia scrib” – „femeia cruciat”), inclus în antologia *Femeia-cruciat* →

Scrișul Românesc Revistă de cultură

Fondată la Craiova, în 1927, de către criticul D. TOMESCU. Serie nouă, din 2003, întemeiată de FLOREA FIRAN

Editată de:
Fundatia – Revista
Scrișul Românesc

ISSN 1583-9125

Revistă înregistrată la OSIM
cu nr. 86155 din 11.04.2007

Membră A.R.I.E.L.

Redacția

Director:
Florea FIRAN

Colegiul redacțional:
Adrian CIOROIANU
Andrei CODRESCU
Eugen NEGRICI
Gheorghe PĂUN
Dumitru Radu POPA
Lucian Bernd SĂULEANU
Monica SPIRIDON
Emilian ȘTEFĂRTĂ

Redactori:
Mihai ENE
Mihai FIRICĂ
Emanuel D. FLORESCU
Ion PARHON
Lucian-Florin ROGNEANU

Redactori asociați:
Florentina ANGHEL
Dan IONESCU
Gabriela PĂSĂRIN

Corectură:
Claudia MILOICOVICI

Tehnoredactare:
Georgiana OPRESCU

Arhivă online:
Alexandru OPRESCU

Redacția și Administrația:

Craiova, Str. C-tin Brâncuși, nr. 24
Tel./Fax: 0722 753 922; 0251 413 763
E-mail: scrișulromanesc@yahoo.com
Web: www.revistascrișulromanesc.ro
Cont: RO03BRDE170SV21564261700
BRDE Agenția Mihai Viteazul, Craiova

Abonamentele se pot face la sediul redacției: Str. Constantin Brâncuși, nr. 24, Craiova, județul Dolj sau scrișulromanesc@yahoo.com

Responsabilitatea opiniilor exprimate aparține integral autorilor. Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

Tiparul: Tipografia PRINTEX
Craiova, str. Electroputere, nr. 21,
tel. 0251 580 431



→ (1999), alături de primele trei volume. Urmează *Oceanul Schizoidian* (1998), scris într-o perioadă tensionată, apărut și în engleză.

După *Deliruri și delire. O antologie a poeziei onirice românești* (2000) publică volumele *Veneția cu vene violete. Scrisorile unei curtezane* (2002), *Kore-Persefona* (2004). Precum și poemul epic amplu *Submarinul iertat* (2007) scris la două mâini, prin corespondență, împreună cu Andrei Codrescu, cu o ediție de lux cu ilustrații color de Radu Chio și cu o prefață semnată de Mircea Cărtărescu, în 2007, ediție adăugită în 2019; publică de asemenea *Ținutul Celălalt*, poem-roman scris în colaborare cu Marius Conkan (2011). Aceste două volume sunt ingenioase colaborări poetice, tandemul liric transformându-se, treptat, într-o competiție cu un final artistic reușit. Al doilea volum scris la două mâini are în prim-plan descrierea psihică a doi copii bolnavi de sindromul Down. Urmează *Coma* (2008), volum în care se observă o transformare a scrisului autoarei.

California (pe Someș) (2014) este un volum aparte, un amplu poem, spart în secvențe distincte, un traseu inițiat cu accente mistice, la finalul căruia se revelează singularitatea poeziei, rolul ei în renașterea umanității: „Și am pătruns astfel în cutia toracică a lumii,/ și am urcat la bucata de carne crudă a inimii,/ apoi am intrat invicți în Akropolis,/ unde nu mai era diferență între oameni, animale, zei.// Poezia era singură”.

Scrisoare către un prieten și înapoi către țară. Un manifest (2018) este un manifest poetic civic provocat de mișcarea #rezist din perioada regimului Dragnea. *Sophia Romania* (2021), volum scris într-o manieră diferită, adresează neliniștea interacțiunii dintre om și tehnologia avansată. Cartea se deschide cu poemul *Sophia, prima amintire* cu alegația atribuită omului sau mașinării. În 2023 publică *Panteră neagră am fost cândva*, antologie care cuprinde poeme alese de Giovanni Moglioco și Ilona Duță.

Ruxandra Cesereanu revine la proză și publică un prim volum de povestiri scurte, *Purgatoriile* (1997). Un text aparte este cel de la sfârșitul volumului, intitulat *Ucenica*, un micro-roman inițiat, vizând o experiență a călugăriei hibridizate cu aspecte șamanice. În *Tricephalos* (2002), un roman experimental și o autoficțiune, autoarea este interesată de explorarea feminității și androgenului, imaginând o trilogie a corpului care înmănușează călătorii de inițiere prin intermediul a trei personaje-cheie – licorna, Alisa și minotaurul. Continuă să publice *Nebulon* (2005), proză cu personaje de basm aflate în căutarea unui ținut misterios, cu o viziune personală asupra căutării Graalului; *Nașterea dorințelor lichide* (2007), volum de proză scurtă; romanul *Angelus* (2010) – cea mai tradusă carte a autoarei, în engleză, bulgară, maghiară; *Un singur cer deasupra lor* (2013), roman-frescă despre transformările petrecute în România la începutul obsedantului deceniu comunist până după revoluția din 1989. Luptători în munți, deportați, deținuți politici, opozanți, disidenți, dar și lideri ai Securității, torționari, delatori, președinți de stat, cu toții

trăiesc sub același cer, între 1945 și 1991. Romanul a avut nevoie de o lungă documentare și a fost scris la dorința studenților săi de a cunoaște viața în comunism, obscurantismul sistemului, abuzurile și propaganda.

Realist, ca și romanul precedent, *Regii gunoaielor* (2024), început în 2006, abandonat după un an și reluat în 2021, finalizat în 2024, este o frescă a României în postcomunism care a marcat mentalitatea românească cu evenimente începând cu executarea lui Nicolae Ceaușescu, Fenomenul Piața Universității în 1990 (care ocupă un loc important, autoarea a participat două zile la București, la mitingul-maraton din Piața Universității, mărturisind că aici și-a dobândit conștiința morală), mineriadele, mișcarea legată de Roșia Montană, incendiul de la „Colectiv”, asasinarea adolescentelor de la Caracal, pandemia de COVID-19, momentul izbucnirii războiului în Ucraina, toate pe fondul unei corupții generalizate. Romanul, cu o dimensiune politică și politologică, face parte dintr-un triptic prin care autoarea a urmărit să ilustreze cu luciditate realitatea românească crudă și dureroasă. Personajele sunt regii gunoaielor de facto, care răspund de colectarea gunoaielor, iar altele sunt regi ai gunoaielor, simbolic, politic sau social, autoarea sugerând că există regi ai gunoaielor în aproape toată societatea și lumea românească. Există și un personaj-poet, altul care vrea să scrie un roman despre Ceaușescu, inventând însă un alt Ceaușescu, există și un show de televiziune numit *Miss Travesti* cu 12 travestiți care participă la acest concurs în care fiecare își spune povestea despre viață, pretext pentru a comenta despre prejudecățile și tabuurile din România legate de homosexualitate, și despre fenomenul mediatic, manipulator în general. Romanul are o acțiune amplă, este și o alegorie politică, cu personaje mai vechi sau mai noi, despre structurile politice din Rusia kaghebisă, cu asasinarea opozanților lui Putin, despre Republica Moldova și Transnistria. Autoarea introduce și personaje reale care fac parte din latura civică pozitivă, benefică a României, între care poeții Ion Monoran, Petre Stoica (autor al volumului *Piața Tienamen II*) sau Romulus Rusan, arhitect spiritual alături de Ana Blandiana al Memorialului de la Sighet. Stilul pamfletar pare împrumutat de la Eminescu și Caragiale, dar mai ales de la Tudor Arghezi, „cel mai mare inventator de diatribe din limba română”.

Prolifică și ca eseistă, Ruxandra Cesereanu publică numeroase volume de studii și eseuri „de mentalitate” pe cele mai diverse teme ale identității autohtone, obsedante după căderea comunismului: *Călătorie spre centrul infernului. Gulagul în conștiința românească* (1998), prima carte despre experiența comunistă, la ediția a doua din 2005, adaugă *Gulagul în conștiința românească. Memorialistica și literatura închisorilor și lagărelor comuniste*. A coordonat apoi cartea *Comunism și represiune în România. Istoria unui fraticid național*, un proiect propus de Stéphane Courtois pentru revista „Communisme”, o carte reprezentativă pentru ideea de comunism și represiune în România.



Andrei Codrescu și Ruxandra Cesereanu, Sibiu – 2009

Panopticum. Tortura politică în secolul XX (2001) pornește de la un capitol din eseul anterior despre Gulagul românesc, un capitol despre fenomenul Pitești. Autoarea înfățișează evoluția torturii, spectaculoasă, în sensul în care tehnica spălării creierului a ajuns la nuanțe incredibile de manipulare și aservire, iar tortura din sec. XX nu renunță la tehnicile ei de bază, tortura fizică barbară făcându-se în paralel cu spălarea creierului aplicată în China sau în alte părți ale lumii. În susținerea demersului său autoarea a consultat aproape 300 de lucrări în acest sens, literatura despre tortură sau literatura în sens ficțional.

Imaginarul violent al românilor (2003), în care sunt comentate, în principal, formele (stilistice) de manifestare a violenței la români, în limbajul comunicării curente, în mass-media; *Decembrie '89. Deconstrucția unei revoluții* (2004) descompune caleidoscopic imaginea revoluției române și o recompune prin analiza cărților ce au descris acest fenomen traumatic, enigmatic și controversat. Urmează *Năravuri românești. Texte de atitudine* (2006); *Gourmet* (2009); *Biblioteca stranie* (2010). *Fugarii. Evadări din închisori și lagăre în secolul XX* (2016) este o carte încărcată de tensiunea poveștilor unor oameni dispuși să plătească orice preț pentru a fi liberi, metodele folosite și frământările dacă ar fi prinși. Este a treia carte dintr-o trilogie despre închisorile și tortura politică, cu povești precum a lui Ion Ioanid, deținut politic care a reușit să evadeze în 1953 din lagărul de muncă de la mina Căvnic. Cea mai recentă carte de eseu este *Lumi de ficțiune, lumi de realitate* (2022).

După participarea în Piața Universității în 1990, botezată și poreclită *Golania, Kilometrul Zero* ori *Zona liberă de Neocomunism*, și după participarea la Mișcarea #rezist, Ruxandra Cesereanu scrie volumul *De la Golania la #rezist. Jurnal civic, 2017-2019* pe care îl publică în 2020. Este jurnalul personal ținut în această perioadă când s-a implicat în evenimentele din Cluj. Comemorează, comentează și interpretează evenimentele care au marcat-o devenind o analistă profundă a mentalităților. Între 2019-2025, coordonează mai multe volume colective despre figura istorică emblematică a cardinalului greco-catolic Iuliu Hossu.

Critica literară o consideră inteligentă, fantezistă până la excentricitate, cu o poezie discursivă și eseistică, de un teribilism elaborat. Ruxandra Cesereanu este și o conștiință civică în literatura română de azi, implicată în analiza fenomenului social, în urmele traumelor istoriei, construindu-și opera cu responsabilitate, fără a renunța la inefabil. ■



Ioan

LASCU

Poezia celor o sută de anotimpuri

Cine mai citește astăzi poezie? Este o întrebare care se pune din ce în ce mai frecvent, îngrijorătoare, alarmantă dar legitimă. Este un soi de legitimitate întristătoare. Am mai auzit întrebarea și nu este nici prima oară, nici a doua. Poezie adevărată, poezie mare... De fiecare dată îmi aduc aminte de o întrebare asemănătoare pe care și-o punea Oswald Spengler în urmă cu un secol: cine mai este interesat acum, adică în urmă cu o sută de ani, de marea matematică, de marea fizică, de marea poezie? Și răspunsul, dacă nu era formulat direct, se subînțelegea: doar cei inițiați, cu adevărat cunoscători, profesioniști. Într-adevăr, este nevoie de inițiere în poezie ca ea să fie citită, ca să fie înțeleasă? În parte da, în măsura în care poezia este novatoare, caută să se desprindă de ceea ce este clasicizat, să inventeze noi limbaje, ba chiar o nouă estetică. Ar trebui o instruire într-ale poeziei, dar cine, unde și cum să o facă? Cine să te învețe să citești, să descifrezi, să compari, să analizezi? E lesne de bănuț: cititorii obișnuiți... nu obișnuiesc să citească poezie. Ea rămâne în seama criticilor literari, a poezilor înșiși și a profesorilor de limba și literatura română, câți or mai agreea ceea ce am numit adineauri „marea poezie”, adică creația de gen modernă, postmodernă, contemporană... Cine i-o mai citi pe Rainer Maria Rilke, sau pe Arthur Rimbaud, sau pe Robert Desnos, Ezra Pound, Ion Barbu, Mircea Cărtărescu și atâția alții de talia lor? Și apoi cine ar trebui să facă poezia cunoscută, să o mediatizeze, să o explice, să o popularizeze dacă apelăm la acest termen demonetizat? Autorii, editurile, presa literară, studiourile de radio și TV, școala? Astăzi toți acești factori ce ar trebui să se implice fac prea puține în serviciul poeziei. Excepție constituie presa și critica literară afiliată acesteia, dar câți presupuși amatori de poezie citesc în presa literară recenziile, cronicile, eseurile dedicate cărților de poezie semnate de contemporani? Și încă ceva: cum rămâne cu operele marilor clasici?

Un exemplu de străduință și competență îl oferă revista trimestrială „Poezia” ce apare la Iași pe lângă mensualul cunoscut și apreciat în lumea culturală – „Convorbiri literare”. „Poezia” vede lumina tiparului de treizeci de ani, iar numărul 1/2026 are drept temă raporturile dintre *Poezie și sublim*. Citind anunțul de pe coperta IV aflăm că următorul număr al publicației va aborda tema *Poezie și simbol*. Însă până atunci credem că merită să cercetăm conținutul numărului 1/2026 ca să ne lămurim care sunt raporturile dintre poezie și sublim și cum funcționează ele astăzi. În deschidere Cassian Maria Spiridon, director de exact treizeci de ani al „Convorbirilor literare” și director fondator al revistei „Poezia” glosează pe tema psiho-estetică

Sublimul, un ecou al măreției gândurilor. După o definire a conceptului, autorul face un excurs istoric și menționează printre primele și dacă nu chiar primul tratat *Eseul despre sublim*, multă vreme atribuit lui (Pseudo) Longinus, dar, paternitatea ar aparține, de fapt, lui Dionysios din Halikarnas. În continuare, în volum este inserat un interviu al lui Marius Chelaru, redactor-șef și distins orientalist, cu scriitorul turc Tuğrul Keskin: „*Dragostea mea pentru România va continua mereu*”.

Se evidențiază apoi grupajele de poeme ale mai multor scriitori contemporani autohtoni, succedate de *Poeme românești* selectate din creațiile lui Mihai Eminescu și ale altor scriitori români de astăzi traduse în diverse limbi după care urmează încă un consistent grupaj din lirica



unor poeți străini tradus în română din alte limbi. Partea teoretică se deschide prin reproducerea eseului *Arte poetice la români* ce aparține lui Eugen Lovinescu, iar apoi accentul se pune pe secțiunea *Poezie și sublim* ce însumează intervențiile scrise a nouă esești și teoreticieni români. În „*Miorița*” și *psihologia etnică* Eugen Lovinescu, după ce incriminează caracterul de parțialitate al studiilor asupra psihologiei etnice, emite

opinia că „*Miorița* în versiunea lui Alecsandri, trebuie să fie o creație moldovenească pentru că în ea găsim expresia cea mai adâncă și mai autentică a lipsei etnice de reacțiune.” Despre pasivitatea poporului român în fața istoriei vorbește și Ion D. Sîrbu – *melcul catabazic* este simbolul unei astfel de retractilități. Sublimul rezidă în „Nesatisfacerea în ordine materială [care] dă astfel eternitate sentimentelor”. În concluzie, consideră Eugen Lovinescu, „Din astfel de resemnări, transpuneri și delicatețe iese marea artă”. Studiul a fost publicat în ziarul „*Dimineața*”, în 1937, și reprodus în volumul *Scrieri, III* în 1970.

În secțiunea *Poezie și sublim* care justifică alegerea temei sunt așezate unele lângă altele studii și eseuri semnate de Radu Șerban, Mihaela Paraschiv, Andrei Victor Cojocaru, Cristina Rusu, Diana Dobrița Bălea, Daniela Andronache, Emilia Stajila, Maria Trandafir, Alina Enache. A atinge sublimul prin poezie înseamnă conectarea la o realitate supralumească, „imagine, cu totul deosebită, neașteptată, spectaculoasă sau de-a dreptul fascinantă care să [...] ofere șansa trăirii unor experiențe revelatoare sau a unor emoții pozitive deosebit de intense”. (Daniela Andronache, *Despre sublim sau frumusețea absolută în forma unor versuri*, p. 166). Sublimul face trimitere la ideea de infinit sau de transcendent (*Apud Filosofia de la A la Z*, București, 2000). Momente ale revelării sublimului sunt consemnate în Evanghelie, de pildă Schimbarea la Față a Mântuitorului pe

Muntele Tabor sau convertirea la creștinism a lui Saul pe drumul Damascului.

Preocupată de *Concepția despre sublim la antici și moderni*, Mihaela Paraschiv observă că „sublimul era definit de antici ca o intensitate emoțională și stilistică care ridică scriitura sau vorbirea mai presus de nivelul obișnuit, provocând nu doar convingere ci extaz și uimire a cititorului/ ascultătorului.” O sinteză modernă a conceptului scoate în relief faptul că sublimul este atins prin „experiența paradoxală de a fi în același timp copleșit și exaltat”. (Cf. Robert Duran, *The Theory of the Sublime from Longinus to Kant*, Cambridge, 2015).

În eseu omonim Maria Trandafir definește sublimul referindu-se la Immanuel Kant (*Critica facultății de judecare*), la irlandezul Edmund Burke, filosof, scriitor și om politic (*Despre sublim și frumos*), la Friedrich Schiller (*Despre sublim*), iar dintre români la Titu Maiorescu (*O cercetare critică asupra poeziei române de la 1867*), Liviu Rusu (*Logica frumosului*) și Radu I. Paul (*Viața estetică*). Maria Trandafir consideră că definiția „cea mai apropiată de realitate” îi aparține lui Radu I. Paul care afirmă că „sublimul este un superlativ al frumuseții din natură, al frumuseții fizice, morale, intelectuale, dar și al plăcerii estetice care îl însoțește pe contemplator”.

Alina Rusu Enache în *Sublimul tragicului* urmează un parcurs *De la tragedia universală la metafizica blagiană*. Autoarea avansează ideea că „Tragicul și sublimul reprezintă două dintre cele mai complexe și mai fertile categorii ale esteticii și ale reflecției filosofico-literare europene.” Aflăm că „Relația dintre tragic și sublim este una de interdependență profundă”. Prin potențare și intercondiționalitate tragicul devine frecvent „sursa existenței sublimului”. Reflecția blagiană asupra tragicului este neîndoiește originală, înțelegând că din gândirea poetului filosof rezultă că „Sublimul tragicului se manifestă [...] prin tăcere, contemplație și acceptare lucidă”. În consonanță cu sensibilitatea poetică și cu gândirea sa filosofică, „la Blaga sublimul derivă din tensiunea dintre dorința de absolut și cenzura transcendentă.”

În deschiderea impozantului tom *Rugul ce nu se mistuie. Gânduri despre poezie*, Editura „Timpul”, Iași 2022, Cassian Maria Spiridon se referă chiar la Revista „Poezia” în o sută de anotimpuri. După ce realizează un amănunțit istoric al revistei ieșene ajunsă acum la treizeci de ani directorul fondator încheie într-o notă optimistă: „Nu îndrăznim să afirmăm că ne vom întâlni peste o sută de anotimpuri, dar cât vom fi împreună revista de cultură poetică Poezia va fi un loc în care număr de număr ne vom bucura cu toții de cea mai înaltă formă de manifestare a spiritului...”. Prin urmare nu S.O.S. ci *vivat poezia*. ■



Carmen
FIRAN

Tinerețea continuă la Andrei Șerban

După ce a împlinit 80 de ani, Andrei Șerban pare să fi început să reîntinerească și să fi trecut într-un alt prag al creativității. Nu doar că a regizat în acești ani *Oedip*, *Doctorul*, *Mary Stuart*, ci a adăugat acestui parcurs *Turandot* la Atena și, mai recent, *Lakmé* la Opera Națională din București. Neliniștit, inspirat, plin de energie și de idei, Andrei Șerban continuă să delecteze spectatorul de oriunde, în primul rând prin talentul de a transmite cu simplitate mesaje existențiale, etern umane, ascunse în textele pe care le montează. Există în spectacolele sale o limpezime care nu simplifică, sensuri care se nasc firesc, din confruntarea personajelor cu propriul destin și cu întrebările care ne urmăresc pe toți.

Am scris de mulți ani despre montările lui Andrei Șerban, în România sau în America, dar niciodată atât de mult ca în ultimul timp, poate și pentru că timpul a devenit și mai buclucăș pentru fiecare dintre noi. Puține dintre spectacolele sale le-am văzut la premieră, așa se face că ajung să scriu despre un spectacol mult după ce au apărut deja cronici și comentarii exhaustive. Nu îmi propun încă o analiză, vreau doar să relev percepția și rezistența în timp a montărilor lui. Uneori, distanța dintre premieră și momentul întâlnirii cu un spectacol are avantajele ei. Entuziasmul începutului se estompează, ceea ce rămâne este tocmai adevărul interior al creației, capacitatea ei de a continua să emoționeze și să provoace reflecție. Un spectacol mare nu se consumă odată cu aplauzele serii inaugurale, ci continuă să trăiască și să se transforme în memoria spectatorilor.

Și *Mary Stuart*, de Robert Icke, la Teatrul Național București, am văzut-o la un an de la premieră. Firește, orice spectacol al lui Andrei Șerban este *sold out* din ziua în care biletele sunt puse la vânzare. Asta și datorită faptului că sunt programate rar, în ciuda interesului și cererii publicului. Cu această nouă montare, Andrei Șerban revine la Teatrul Național după 32 de ani, cu o viziune modernă și originală, uneori provocatoare sau inconfortabilă, refuzând convențiile și soluțiile comode. Nu există nimic muzeal în felul său de a aborda marile texte. El continuă să le privească precum un explorator care descoperă mereu alte straturi și le pune în dialog cu îngrijorările prezentului.

Adaptată de regizorul și dramaturgul britanic Robert Icke după piesa clasică a

lui Friedrich Schiller, care a avut prima reprezentare în 1800, *Mary Stuart* devine un thriller politic modern despre rivalitatea dintre două femei puternice. Icke a simplificat textul clasic, aducându-l într-o formă concentrată, directă și cu o miză contemporană. Limbajul poetic și dens al lui Schiller este transformat într-un dialog alert, drama istorică devine una a zilelor de azi, cu jocuri politice de culise



nu întotdeauna curate, manipulare, conflicte religioase, duplicitate și trădare. În această versiune, istoria nu mai apare ca o succesiune de evenimente îndepărtate, ci ca o oglindă a prezentului. Puterea și singurătatea pe care le implică, compromisurile și fragilitatea adevărului devin teme de o actualitate aproape dureroasă.

Andrei Șerban folosește o convenție impusă de textul lui Icke, prin care rolurile celor două regine se acordă prin tragere la sorți în fața publicului, chiar înainte de începerea fiecărei reprezentații. Actrițele nu știu dinainte dacă în acea seară vor purta coroana Elisabetei I sau cătușele Mariei Stuart. Oricare dintre cele trei actrițe, Raluca Aprodu, Ofelia Popii și Nicoleta Lefter, poate juca rolul Elisabetei în seara reprezentației și oricare dintre ele va purta coroana cu mare talent, cu grație și forță. E greu să fii de partea Elisabetei I sau a Mariei Stuart, tocmai pentru că jocul intens al fiecăreia dintre aceste trei actrițe te ține tensionat, incapabil de a face o alegere. În fond, nici textul nu oferă răspunsuri simple și nici regizorul nu judecă personajele. El lasă spectatorului libertatea de a înțelege că binele și răul nu sunt niciodată distribuite egal, că adevărul are multiple fețe și că istoria este scrisă de oameni vulnerabili, prizonieri ai propriilor frici și ambiții.

Andrei
CODRESCU



O Poezie în genunchi pe bobi de sare

Sunt un păcătos care trebuie împuns cu o furcă.
Promit prietenilor ce nu pot să fac
și blestemul ăsta de a zice da la toate îi încurcă.
Se suprapun bune voințe în timpul GMT
deloc în timpul cvantic unde le-aș dori să fie.
Am avut probleme cu timpul de când m-am născut.
Nici mama n-a știut exact când s-a întâmplat.
Și nici ce vârstă a avut ea atunci n-am știut
și n-am aflat.
Suprapus pe orarul imprecis e și confuzia în spațiu.
Fără ceas și GPS m-aș fi pierdut de mult
într-un colț uitat
al unui sat mic al unei regiuni unde se vorbește corcic
o limbă imposibilă dar și dacă aș fi învățat ceva cuvinte
auzul meu e aproximativ, urechile mi s-au înfundat.
Absența coordonatelor centrale ale unui om normal
îmi lasă numai poezia asta care cere iertare
Ruxandrei, Cristinei, lui Carmen și sutelor de oameni
tare supărați
din decenii trecute și zone uitate
ale unei vieți din întâmplare. ■

Asemeni lui *Oedip* montat la Bulandra, spectacolul *Mary Stuart* impresionează prin modernitate nealterată de artificii, prin puterea de a transla o dramă istorică într-una contemporană, prin forța de a transmite marile tensiuni ale momentului. Ura, violența, extremismul sunt sentimentele dominante, așa cum zguduie ele lumea de azi. Ritmul cinematografic al scenelor și tensiunea permanentă dintre personaje amplifică senzația că asistăm nu la o poveste petrecută cu secole în urmă, ci la o criză politică și morală care se desfășoară sub ochii noștri. Și poate unul dintre marile merite ale lui Andrei Șerban este acela de a face ca teatrul să nu fie o evadare din realitate, ci o formă de a o înțelege mai profund.

Tinerețea lui Andrei Șerban este întreținută de ingenuitatea cu care interpretează partiturile dramatice, de curiozitatea și neliniștea sa, de credință și de dorința de a descifra omenescul, de atracția pentru textele clasice și fundamentale din care extrage esența, păstrându-le misterul și asigurându-le continuitatea. Dar adevărata lui tinerețe vine și din refuzul de a se repeta, din nevoia de a căuta mereu altceva, de a nu se mulțumi niciodată cu formule verificate. Într-o epocă dominată de grabă și de spectacolul efemer, Andrei Șerban rămâne un artist care continuă să creadă în forța transformatoare a teatrului și în puterea lui de a pune întrebări esențiale. Iar această credință, păstrată cu aceeași intensitate de-a lungul deceniilor, este cea mai frumoasă formă de tinerețe. ■